

TRANSPARENTNOST KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA DRŽAVNIH PREDUZEĆA U BIH

IZVJEŠTAJI I RANG LISTA

TRANSPARENTNOST KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA DRŽAVNIH PREDUZEĆA U BIH

IZVJEŠTAJI I RANG LISTA

.....

Ovaj dokument sačinjen je u okviru projekta „Jačanje korporativnog upravljanja javnih preduzeća u BiH kroz antikorupcijske programe“, implementiranom od strane Transparency International-a u BiH, uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini. Mišljenja i stavovi u ovom dokumentu predstavljaju isključivo stavove TI BiH i ni na koji način ne odražavaju stavove Ambasade Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini.

.....

April, 2018. godine

SADRŽAJ

Uvod	5
Metodološke napomene	8
Prikupljanje podataka	8
Ocjenjivanje	9
Transparentnost državnih preduzeća u BiH	11
Izveštavanje o antikorupcionim programima (IAKP)	14
Organizaciona transparentnost (OT)	18
Podaci o funkcionisanju i rezultatima poslovanja (PFRP)	20
Indeks i rang lista transparentnosti korporativnog izvještavanja državnih preduzeća u BiH	23
Zaključci i preporuke	26
PRILOG: Rang lista - Transparentnost korporativnog izvještavanja državnih preduzeća u BiH	29

UVOD

Državna preduzeća predstavljaju preduzeća koja se osnivaju u različitim organizacionim formama radi obavljanja djelatnosti od opšteg, javnog interesa i u čijem osnovnom kapitalu država ili neki njen dio direktno ili indirektno ima većinsko vlasništvo. Savremena ekonomska teorija kaže da su državno i privatno vlasništvo jednako efikasni ako su zadovoljene pretpostavke o savršenom tržištu, potpunim informacijama i ugovorima. Međutim, najvažniji argument u prilog državnog vlasništva i osnivanja javnih preduzeća je onaj o slabosti tržišta, odnosno o narušavanju pretpostavke o savršenoj konkurenciji u djelatnostima u kojima dolazi do opadanja prosječnih troškova, što vodi monopolima. Pošto je monopol u privatnom vlasništvu loša stvar, onda je bolje da to preduzeće bude u državnom vlasništvu jer je država, po pretpostavci, dobronamjeran regulator tržišta. Tako se države opredjeljuju za formiranje državnih (i javnih) preduzeća za pružanje usluga vodosnabdijevanja, usluga prikupljanja i odlaganja otpada, usluga prevoza željezničkim saobraćajem, telekomunikacijskih usluga, usluga proizvodnje i distribucije električne energije, itd.

Državna preduzeća postoje jer vlade nastoje da unaprijede kvalitet života svojih građana kroz isporuku ključnih usluga, stimulisanje ekonomskog razvoja, privlačenje investicija i zaštitu strateških resursa. Stoga, jako je značajno imati na umu da uspjeh poslovanja državnih preduzeća jako zavisi od mogućnosti pojave korupcije, naročito usljed bliskosti ovih poslovnih subjekata sa političarima, rizičnosti samih djelatnosti ili mogućnosti zloupotrebe resursa u koruptivne svrhe. Slab nadzor državnih struktura nad radom državnih preduzeća, uporedo sa lošim upravljačkim strukturama, mogu dovesti do velikih problema u funkcionisanju preduzeća, kao i samih loših odgovora na te probleme. Ovo otvara vrata podmićivanju, zloupotrebi državne imovine i drugih oblika korupcije. Bez adekvatnih antikorupcionih mehanizama u

okviru državnih preduzeća, često je prisutna korupcija u javnim nabavkama, zloupotreba državne imovine za finansiranje političkih stranaka, prodaja imovine bez adekvatnih razloga, te antikonkurentno ponašanje.

Brojni korupcioni skandali u državnim preduzećima ukazuju na strašne ekonomske i društvene posljedice po državu i stanovništvo. Ovo je naročito prisutna praksa u zemljama u tranziciji, kakva je i Bosna i Hercegovina, imajući u vidu brojnost državnih preduzeća te mogućnost državnih struktura da spriječe ovakva ponašanja. Upravo se iz tih razloga smatra da je neophodno da državna preduzeća funkcionišu po najvišim standardima integriteta i transparentnosti. U cilju postizanja ovih standarda, razvijene su smjernice u vidu 10 antikorupcionih principa za državna preduzeća za postizanje integriteta i implementaciju antikoruptivnih programa. Ove smjernice su ujedno i osnov za utvrđivanje najboljih praksi državnih preduzeća u borbi protiv korupcije, te da upravni odbor, menadžment i zaposleni treba da slijede navedene principe.

10 antikorupcionih principa za državna preduzeća¹

Princip 1

Funkcionisanje po najvišim standardima etike i integriteta

Princip 2

Obezbijediti najbolju praksu upravljanja i nadzora nad antikorupcionim programom

Princip 3

Biti odgovoran svim zainteresovanim kroz transparentno i javno izvještavanje

¹ 10 Anti-Corruption Principles for State-Owned Enterprises, Transparency International, Berlin, 2017
Izvor: https://www.transparency.org/whatwedo/tools/10_anti_corruption_principles/0

Princip 4

Obezbijediti da politike i procedure upravljanja ljudskim resursima podržavaju antikorpucione programe

Princip 5

Dizajnirati antikorpucioni program na sveobuhvatnoj procjeni rizika

Princip 6

Implementirati detaljne politike i procedure za otklanjanje ključnih rizika korupcije

Princip 7

Upravljeti odnosima sa trećim stranama u cilju obezbjeđenja da i oni funkcionišu u skladu sa antikorpucionim standardima usvojenim od strane državnog preduzeća

Princip 8

Koristiti komunikaciju i trening s ciljem „ukorjenjivanja“ antikorpucionog programa u državna preduzeća

Princip 9

Obezbijediti sigurne i dostupne kanale za „zviždače“

Princip 10

Monitoring, procjena i stalno unapređenje implementacije antikorpucionih programa

METODOLOŠKE NAPOMENE

Transparentnost korporativnog izvještavanja državnih preduzeća u BiH predstavlja studiju procjene stanja kod najznačajnijih državnih preduzeća u cilju identifikacije dosadašnjih napora u vezi sa borbom protiv korupcije, usvojenim politikama i alatima koji unapređuju transparentnost i odgovornost.² Ovom studijom procjenjuje se stanje u 150 državnih, javnih preduzeća iz oblasti energetike, transporta, komunalnih poslova, vodosnabdijevanja i ostalih djelatnosti.³

Prema definisanoj metodologiji, transparentnost u korporativnom izvještavanju se posmatra kroz tri segmenta rada:

- ▶ Izvještavanje o antikorupcionim programima,
- ▶ Organizaciona transparentnost,
- ▶ Podaci o funkcionisanju i rezultatima poslovanja.

Izvještavanje o antikorupcionim programima, te usvojenim javnim politikama u borbi protiv korupcije, predstavlja osnovnu preventivnu mjeru i omogućava preduzećima da pokažu svim relevantnim akterima šta su do sada uradili kada je u pitanju borba protiv korupcije. Istovremeno, transparentne organizacione strukture su osnov za identifikaciju transparentnosti operacija i poslovanja u okviru samih preduzeća. Na kraju, treba istaći da se bez transparentnosti o funkcionisanju i samim rezultatima poslovanja jako malo može zaključiti kada se govori o ishodima uloženi napora u vezi borbe protiv korupcije.

Imajući u vidu navedeno, glavni rezultati izvještaja primjene ove metodologije su:

- ▶ Sveobuhvatan indeks koji preduzeća rangira od najboljih ka najgorima,
- ▶ Kreiranje tri odvojena ranga, za svaku od navedenih dimenzija.

Prikupljanje podataka

Podaci su prikupljeni isključivo iz informacija ili dokumenata koji su javno dostupni na web stranici privrednih subjekata, uključujući relevantne veze ugrađene u njih, prema sljedećim pravilima za izvještavanje:

- ▶ Osnovni i jedini izvor za prikupljanje podataka (i davanje ocjena) se odnosi na web stranicu državnog preduzeća,
- ▶ Informacije treba da su besplatne,
- ▶ Informacije treba da su dostupne svima, bez ograničenja.

Prikupljanje podataka je realizovano putem unaprijed definisanog upitnika sa definisanim pitanjima prema sljedećem obrascu:

- ▶ U okviru Izvještavanja o antikorupcijskim programima analizirano je se 13 pitanja koja se zasnivaju na smjernicama Transparency International-a – UN Global Compact izvještaja u vezi 10 principa protiv korupcije.⁴
- ▶ U okviru Transparentnosti organizacije analizirano je 8 pitanja koja su usmjerena na objavljivanje informacija o povezanim poslovnim društvima, uključujući filijale, ogranke, saradnike, zajedničke fondove i slično.
- ▶ U okviru Funkcionisanja i finansijske transparentnosti analizirano je 7 pitanja koja se odnose na finansijske podatke i podatke o javnim nabavkama.

Prilikom provođenja istraživanja, fokus nije bio na utvrđivanju istinitosti ili potpunosti objavljenih informacija niti je ocjenjivana sveobuhvatnost objavljenih informacija ili postupaka. Pored interne provjere dobijenih podataka i

² Zasnovana na metodologiji TRAC koja se fokusira na transparentnost u korporativnom izvještavanju i razvijenom od strane Transparency International-a. Izvor: https://www.transparency.org/whatwedo/publication/transparency_in_corporate_reporting_assessing_emerging_market_multinational

³ Imajući u vidu specifičnost djelatnosti, u obzir nisu uzeta preduzeća namjenske industrije

⁴ Ovi principi se odnose na to da se poslovni subjekti moraju boriti protiv svih formi korupcije, uključujući podmićivanje i iznude. Ovi principi su razvijeni 2004. godine i odnose se na potrebu razvoja antikorupcijskih politika i programa u okviru poslovnih subjekata, kako interno tako i u okviru svojih lanaca vrijednosti.

rezultata, isti su bili dostavljeni poslovnim subjektima na pregled i komentar. Od 150 analiziranih preduzeća u državnom vlasništvu svima su diseminirani preliminarni rezultati, dok je 31 preduzeće dostavilo određeni komentar na metodologiju ili rezultate istraživanja. Nakon dobijenih povratnih informacija od strane preduzeća, kreirane su finalne ocjene po poslovnim subjektima i finaliziran izvještaj.

Ocjenjivanje

Prilikom definisanja ocjena za pitanja korištene su ocjene 0, 0,5 i 1, pri čemu je 1 najbolji rezultat. Maksimalan broj poena je iznosio 13 za Izvještavanje o antikorupcionim programima, 8 za Organizacionu transparentnost, te 7 za Funkcionisanje i finansijsku transparentnost – ukupno 28. Kako je maksimalan rezultat za svaku od navedenih dimenzija različit, rezultati se u okviru samog izvještaja pretvaraju u procenete.

Tako, na primjer, u okviru sekcije Izvještavanje o antikorupcionim programima definisano je 13 pitanja i maksimalno 13 poena, čemu bi odgovarao indeks od 100 procenata. Rezultat od 6,5 bi predstavljao indeks od 50 procenata. Ukupan indeks za sve tri sekcije bi iznosio rezultat od uzimanja jednostavnog prosjeka za sve tri sekcije (u procentima), pretvarajući ga u prosječnu ocjenu na skali od 0 do 10 gdje je 0 najlošija, a 10 najbolja ocjena (za više, vidjeti sekciju sa detaljnom metodologijom).

TRANSPARENTNOST DRŽAVNIH PREDUZEĆA U BIH

Državna preduzeća u BiH nemaju obavezu da budu otvorena u vezi sa svojim upravljanjem i vlasničkom strukturom, svojim odnosima prema drugim stranama koje su u državnom vlasništvu, svojim obavezama pružanja javnih usluga i u vezi sa bilo kojim dobijenim državnim grantovima ili garancijama. Transparentnost u objavljivanju poslovnih rezultata je ograničena, posebno po pitanju poslovnih indikatora, planova i rezultata. Poslovni rezultati se obično razmatraju na sastancima skupština i nadzornih odbora, samo sa ograničenim učešćem javnosti i građana. Izvještavanje o indikatorima učinka je skoro u potpunosti ograničeno na godišnje poslovne planove i godišnje izvještaje, koji nisu odmah dostupni javnosti. Transparentnost nekog državnog preduzeća u potpunosti zavisi samo od stava nadzornog odbora i izvršnih direktora prema ovom segmentu rada – kako u smislu svakodnevnog rada tako i u smislu izvještavanja.

Evidentno je da se najznačajnija državna preduzeća u BiH nalaze u energetskom, telekomunikacijskom, saobraćajnom i komunalnom sektoru. Nema preciznog registra o broju ovih preduzeća, ali radi se o nekoliko stotina koje i dalje imaju značajan udio u bruto društvenom proizvodu (BDP) zemlje.⁵

Najveća državna preduzeća su posebno značajna za konkurentnost cijele bh. privrede, jer ona pružaju ključne inpute za sva ostala preduzeća u zemlji. Izazov za entitetske, kantonalne i lokalne vlade sastoji se u ispravnom uravnotežavanju brojnih i često međusobno suprotstavljenih ciljeva pri upravljanju ovim preduzećima. Kao vlasnik, oni treba da osiguraju da ova preduzeća posluju efikasno, kao i da vode politiku investicija koje će osigurati njihovu dugoročnu održivost. Kao regulator, treba da osiguraju da su tarife kompatibilne sa efikasnim dugoročnim poslovanjem, ali i da zaštiti potrošače od eventualne zloupotrebe monopolskog položaja. Velika državna preduzeća ostvaruju loše operative rezultate, nemaju dovoljne podsticaje za povećavanje efikasnosti i suočena su sa pritiscima da cijene usluga drže na socijalno prihvatljivom nivou; kao rezultat, nivo investicija

je nizak i ugrožava dugoročnu održivost poslovanja nekih od ovih preduzeća. Znatno broj preduzeća u državnom vlasništvu neefikasno posluje, i u zbiru ona ostvaruju velike gubitke. Mnoga od njih opstaju zahvaljujući obilnoj podršci države putem direktnih i indirektnih subvencija.

Zakonski okvir u vezi sa nezavisnošću, transparentnošću, te odgovornošću javnog sektora je relativno dobro uređen, dok praksa ukazuje na brojne propuste u primjeni definisanih zakonskih odredbi. Naročito je problematičan nadzor nad implementacijom pojedinih zakonskih rješenja, imajući u vidu nedostatak odgovornosti vladajućih struktura. Može se reći da državna preduzeća imaju povlašteniji položaj u odnosu na privatna preduzeća i zbog toga jer se na njihovom čelu nalaze pojedinci iz političkih partija koje su dobile mandat, a time i moć za imenovanje menadžera i upravljanje državnom imovinom, odnosno državnim preduzećima.

Pitanja funkcionisanja državnih preduzeća, posebno sa aspekta dostupnosti/transparentnosti informacija u vezi sa poslovanjem, finansiranjem, upravljanjem i drugim relevantnim podacima u velikoj mjeri su ujednačeno regulisana propisima RS i FBiH, a Brčko distrikt, iako ima svoje specifičnosti, zakonodavstvo usklađuje sa zakonodavstvom BiH. Ujednačenost pravnog okvira FBiH i RS temelji se na činjenici da su propisi koji regulišu transparentnost finansijskih odnosa svih nivoa vlasti u RS/FBiH sa javnim preduzećima rezultat usklađivanja propisa sa Direktivom Komisije 2006/111/EZ⁶ o transparentnosti odnosa između članica i državnih preduzeća, kao i o finansijskoj transparentnosti unutar određenih preduzeća.

Prije analize stvarnog stanja, u pregledu koji slijedi, prezentovane su propisima utvrđene obaveze državnih preduzeća u pogledu dostupnosti/transparentnosti relevantnih informacija. Ako bi informacije u stvarnosti zaista i bile dostupne, to bi značajno doprinijelo podizanju nivoa odgovornosti i transparentnosti državnih preduzeća.

⁵ Udio državnog sektora i dalje čini oko 40% BDP-a, dok je uticaj Vlade na ekonomsku aktivnost još uvijek značajan, što se vidi u udjelu BDP-a javnih rashoda i vanbudžetskih rashoda državnih firmi.

⁶ Direktiva objavljena u Sl. listu EU 008/Sv.2-kodificirana verzija-16.11.2006.

Tabela 1 – Obaveze javnih preduzeća u vezi transparentnosti informacija

RS	FBiH	Napomena:
<p>Informacije o: finansijskoj i organizacionoj strukturi učiniti dostupnim javnosti, na internet stranici javnog preduzeća (JP) i na drugi način.</p>	<p>Informacije o: finansijskoj i organizacionoj strukturi učiniti dostupnim javnosti, na internet stranici javnog preduzeća (JP) i na drugi način.</p>	<p>Entitetski zakoni o javnim preduzećima (čl. 2. u oba entiteta)</p>
<p>Principi poslovanja JP uključuju: -transparentnost, -osiguranje transparentnosti finansijskih odnosa između RS/JLS i JP; -vođenje zasebnih računa... i dr.</p>	<p>Principi poslovanja JP uključuju: -transparentnost, -osiguranje transparentnosti finansijskih odnosa između JLS/kantona/FBiH i JP; -vođenje zasebnih računa...</p>	<p>Entitetski zakoni o javnim preduzećima (čl. 2. u oba entiteta)</p>
<p>Transparentnost finansijskih odnosa podrazumijeva: -obaveznost objavljivanja informacija o javnim sredstvima dodijeljenim od RS/JLS direktno, kao pomoć, otpis potraživanja i -brojne druge informacije, iz čl. 3. st. 2.</p>	<p>Transparentnost finansijskih odnosa podrazumijeva: -obaveznost objavljivanja informacija o javnim sredstvima dodijeljenim od FBiH/kantona/JLS direktno, kao pomoć, otpis potraživanja - brojne druge informacije iz čl. 3.st. 2.</p>	<p>Entitetske RS/FBiH uredbe o transparentnosti finansijskih odnosa RS/JLS i JP; JLS/kanton/FBiH i JP</p>
<p>Informacije o transparentnosti finansijskih odnosa objavljaju se: -u notama uz finansijski izvještaj JP, na internet stranici JP ili na drugi način.</p>	<p>Informacije o transparentnosti finansijskih odnosa objavljaju se: - u notama uz finansijski izvještaj JP, na internet stranici JP ili na drugi način.</p>	<p>Entitetske uredbe o transparentnosti (čl. 6. uredbi)</p>
<p>Izuzeci od obaveze objave informacija: -JP sa ukupnim prihodom (u 2 god.) manji od 40 mil. evra, -JP proizvodna – sa ukupnim prihodom u posljednjoj godini manjim od 250 mil. evra</p>	<p>Izuzeci od obaveze objave informacija: -JP sa ukupnim prihodom (u 2 god.) manji od 40 mil. evra, -JP proizvodna – sa ukupnim prihodom u posljednjoj godini manjim od 250 mil. evra</p>	<p>Uredbe o transparentnosti: -RS - član 3. i član 5. -FBiH - član. 5. i član 8.</p>

IZVJEŠTAVANJE O ANTI-KORUPCIONIM PROGRAMIMA (IAKP)

Antikorupcijski programi predstavljaju tzv. „prvu liniju odbrane“ protiv korupcije u mnogim oblicima. Stoga je jako značajno da se oni jasno i potpuno iskažu jer samo na takav način je moguće postići rezultate u smanjenju korupcije te unapređenju etike i njenog provođenja među rukovodećim strukturama, zaposlenim, partnerima, ovlaštenim zastupnicima, te svim ostalim u okviru lanca vrijednosti poslovanja poslovnog subjekta.

Polazeći od poslovnih principa za sprečavanje podmićivanja, promovisanih kroz smjernice UN Global Compact izvještaja o 10 antikorupcijskih principa, definisane su jasne preporuke za kompanije o elementima antikoruptivnih programa koji treba da budu javno dostupni. I dok se u razvijenim zemljama svijeta sve više analiziraju efekti ovih programa, može se reći da se ovakvi programi tek poslovično primjenjuju u okviru državnih i javnih preduzeća u Bosni i Hercegovini.

Da li je izvještavanje o antikoruptivnim programima svrsishodno?

Postoje različita mišljenja o tome da transparentnost izvještavanja o antikoruptivnim programima predstavlja vještački indikator te da izvještavanje i usklađenost ili dobro ponašanje ne predstavljaju istu stvar. Polazeći od činjenice da izvještavanje i usklađenost svakako nisu ista stvar, postoji nekoliko argumenata koji podržavaju ulogu dobrog izvještavanja:

- Rizici pravne prirode, te rizici narušavanja ugleda koji proizilaze iz lažnih javnih izjava djeluju zastrašujuće da bi se koristile;
- Javno obavezivanje na određeno činjenje utiče na

odgovornost preduzeća svim svojim relevantnim akterima, te samoj generalnoj javnosti;

- Javno obavezivanje brže dovodi do monitoringa od strane relevantnih aktera i generalne javnosti;
- Dobro javno izvještavanje podržava i promovise dobro ponašanje;
- Publikovanje antikorupcionih politika ima pozitivan impakt na ponašanje zaposlenih jer potvrđuje nastojanja preduzeća u ovoj oblasti i podržavaju etično ponašanje.

Izvor: Transparency in Corporate Reporting: Assessing the World's Largest Companies

Za 150 posmatranih državnih preduzeća u Bosni i Hercegovini, rezultati su i više nego poražavajući sa aspekta izvještavanja o antikorupcionim programima. Naime, kod ovih preduzeća je pronađeno svega 2,36% podataka koji se odnose na izvještavanje o antikorupcionim programima, a prema definisanoj metodologiji. To svakako ukazuje na neophodnost daljeg rada na unapređenju transparentnosti antikorupcionih programa u državnim preduzećima u BiH i izvještavanja o njima.

Slabost u dosadašnjoj primjeni antikorupcionih programa u državnim preduzećima

Još od prve državne Strategije za borbu protiv korupcije 2009 – 2014. godine, institucije vlasti su se na svim nivoima obavezale na uvođenje antikoruptivnih programa u sve državne organizacije i institucije, uključujući i državna preduzeća. Strategijom je regulisano

da su tijela za implementaciju i korisnici Strategije i javna preduzeća, što znači svi oni koji upravljaju javnim sredstvima i imovinom, provode postupke javnih nabavki, te zapošljavaju veliki broj zaposlenih. Osim toga u dijelu Strategije za borbu protiv korupcije 2009 – 2014. godine, koji se odnosi na "Koordinaciju i implementaciju Strategije", zahtijeva se od svakog organa da razvije svoju vlastitu antikorupcionu politiku, kao i da osmisli i pokrene mehanizme za njen nadzor i evaluaciju. Međutim, jako je malo državnih preduzeća ozbiljno pristupilo ovim aktivnostima. Tek od 2016. godine je vidljiv određeni napredak u vidu usvajanja planova integriteta kod jednog broja poslovnih subjekata u Republici Srpskoj nakon provedene inicijative Ministarstva pravde RS⁷, te u FBiH nakon aktivnosti Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH. Treba napomenuti i da je u toku usvajanje Uputstava o postupanju sa prijavom korupcije i obezbjeđenju zaštite lica koja prijavljuju korupciju u svim državnim preduzećima u Republici Srpskoj u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju.⁸ U FBiH se tek očekuje usvajanje Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju.

Tri najbolja zabilježena rezultata u vezi izvještavanja o antikorupcionim programima su **BH Telecom** sa rezultatom od **61,54%**, **Šumsko privredno društvo „Unsko-sanske šume“ d.o.o.** sa **53,85%**, te **Javno preduzeće za proizvodnju i promet toplotne energije „Toplana“ d.d. Tešanj** i **Javno preduzeće „Službeni list BiH“** sa **38,46%**.

Kodeks antikoruptivnog djelovanja u Javnom preduzeću za proizvodnju i promet toplotne energije „Toplana“ d.d. Tešanj

Ovaj dokument predstavlja okosnicu antikorupcionog programa u okviru preduzeća. Donesen je od strane direktora, oslanjajući se na pozitivno zakonodavstvo FBiH, a koje čini temelj suzbijanja koruptivnog djelovanja.

Kodeks antikoruptivnog djelovanja utvrđuje pravila ponašanja i odgovornost direktora i zaposlenika Javnog preduzeća za proizvodnju i promet toplotne energije „Toplana“ d.d. Tešanj, koji ima za cilj sprečavanje koruptivnog djelovanja u izvršavanju njihovih poslova i zadataka u Društvu.

Ciljevi donošenja Kodeksa antikoruptivnog djelovanja su:

- a) Osiguranje i unapređenje pravnog okvira za sprečavanje korupcije;
- b) Razvijanje svijesti zaposlenika o štetnosti korupcije i koruptivnim djelima;
- c) Promovisanje transparentnog i odgovornog rada;
- d) Stvaranje odnosa netolerancije u vezi sa korupcijom;
- e) Omogućavanje preduzimanja mjera za pokretanje odgovarajućih postupaka protiv učesnika koruptivnih aktivnosti (disciplinskih, prekršajnih, krivičnih).

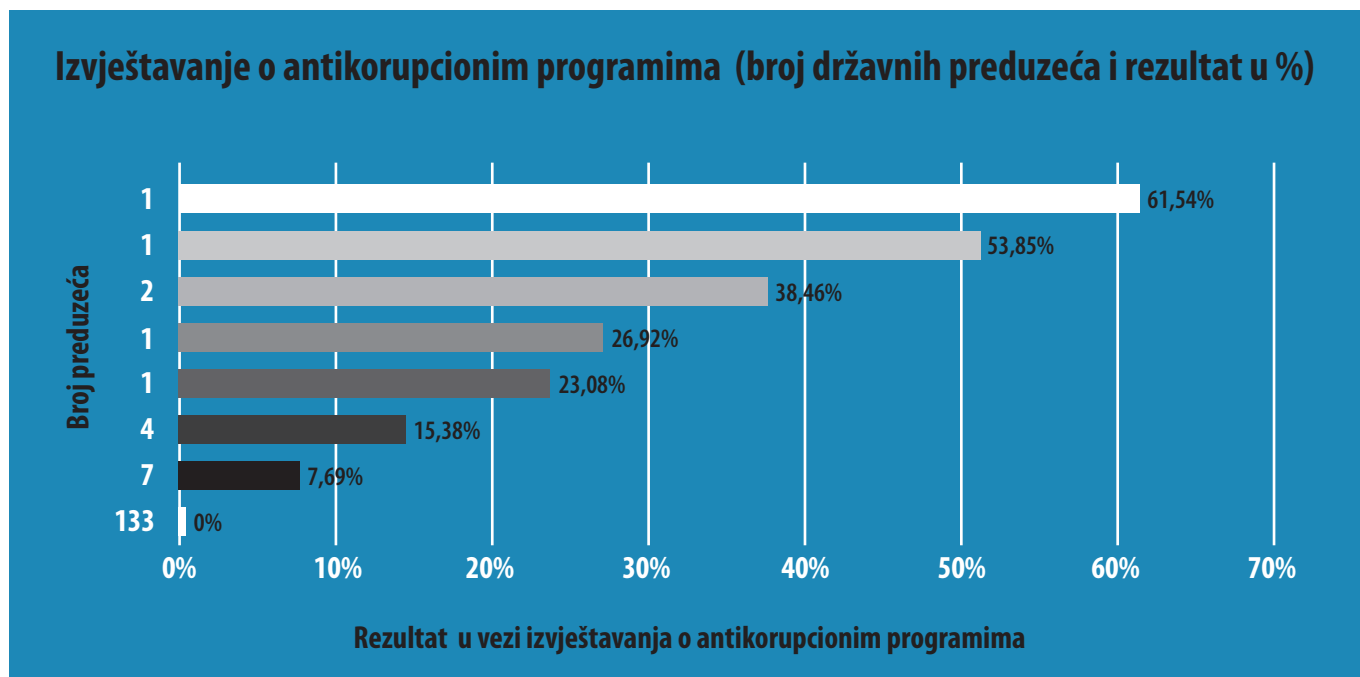
⁷ Ministarstvo je donijelo Pravila za izradu, uvođenje i sprovođenje planova integriteta u Republici Srpskoj kojima se uređuju osnovni principi i postupak za izradu, uvođenje i implementaciju planova integriteta u svim državnim organima, jedinicama lokalne samouprave, javnim službama, javnim preduzećima i drugim institucijama Republike Srpske.

⁸ Službeni glasnik Republike Srpske 62/17

Kod 133 od 150 posmatranih državnih preduzeća (oko 89%) nisu zabilježeni dokazi izvještavanja o antikorupcionim

programima i politikama. Rezultati su vidljivi i na grafikonu ispod.

Grafikon 1 – Izvještavanje o antikorupcionim programima

Osim gore navedena četiri preduzeća, određene rezultate u vezi izvještavanja o antikorupcionim programima zabilježili su i **JP „Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine“** sa rezultatom od **23,08%** i **ZP „Elektro Doboj“** sa rezultatom od **26,92%**, te **ZD RMU „Kakanj“**, **KJP za gospodarenje državnim šumama „Sarajevo-šume“ Sarajevo**, **KJP „Saobraćaj i komunikacije - Tuzla“ Tuzla** i **„BH-Gas“ Sarajevo** sa **15,38%**. Ostalih sedam preduzeća koja su ostvarila rezultat od **7,69%** su:

- ▶ **JP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Široki Brijeg,**
- ▶ **KJP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Velika Kladuša,**
- ▶ **KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo,**
- ▶ **KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo,**

- ▶ **JKP „Komrad“ d.o.o. Bihać,**
- ▶ **JP Elektroprivreda BiH d.d. i**
- ▶ **ZD Rudnici „Kreka“.**

Detaljnim uvidom u prikupljene podatke, vidljivo je da je kod navedenih preduzeća najprisutnija praksa da na svom web sajtu imaju objavljen kodeks ponašanja, odnosno antikorupcijsku politiku koja se eksplicitno odnosi na sve zaposlene i direktore u okviru preduzeća, dok se tek kod polovine ovaj kodeks, odnosno antikorupcijska politika, odnosi na osobe koje nisu zaposleni, ali su ovlaštene djelovati u ime ili zastupati preduzeće (na primjer: agenti, savjetnici, advokati, predstavnici ili posrednici).

ORGANIZACIONA TRANSPARENTNOST (OT)

Organizaciona transparentnost predstavlja jako značajan segment kod velikih (državnih) preduzeća koja imaju određene udjele u drugim preduzećima. Bez obzira na to da li se radi o preduzećima nad kojim ovi prethodni imaju punu ili djelimičnu kontrolu, jako je značajno da se javno objave međusobne veze ovih poslovnih subjekata, odnosno da se kreiraju konsolidovani podaci za navedena matična preduzeća i njihove zavisne afilijacije. Konsolidacija podataka je bila jako značajna u „jeku privatizacije“ kada su pojedini poslovni subjekti vršili česte kupovine i preuzimanja drugih poslovnih subjekata koja su zadržavala svoj pravni status nakon postupka privatizacije. Međutim, još od tada je vidljivo da se aspektu organizacione transparentnosti ne pridaje veliki značaj te da mnogi izbjegavaju pružanje informacije o konsolidovanom stanju nakon organizacionih transformacija. To znači da bi matično preduzeće trebalo da stavi javnosti na uvid bar informacije o nazivima zavisnih preduzeća, vlasničke udjele, osnivačke podatke, te konsolidovano finansijsko poslovanje. Ono što je najvažnije kada se govori o organizacionoj transparentnosti državnih preduzeća u BiH, odnosi se na transparentnost konsolidovanih finansijskih izvještaja grupe u kojima se nalaze sve relevantne informacije za matično preduzeće i njegove zavisne afilijacije. Konsolidovani finansijski izvještaji su finansijski izvještaji grupe u kojima su imovina, obaveze, sopstveni kapital, prihodi, rashodi i tokovi gotovine matičnog pravnog lica i njegovih zavisnih pravnih lica prezentovani kao da su jedna ekonomska cjelina. Entitetski zakoni o računovodstvu i reviziji nameću obavezu da matična pravna lica sačinjavaju, prezentuju, objavljuju i dostavljaju konsolidovane finansijske izvještaje u skladu sa odgovarajućim međunarodnim standardima i zakonskim odredbama. Međutim, na web stranicama analiziranih preduzeća nisu bili dostupni ovi izvještaji, što potvrđuje netransparentnost kada se posmatra organizaciona transparentnost.

Kako uzorak obuhvata matična preduzeća (kao što je

MH Elektroprivreda Republike Srpske), kao i preduzeća koja su u njihovom sastavu (npr. rudnike, hidroelektrane, elektrodistribucije, itd.) treba napomenuti da se organizaciona transparentnost ocjenjivala samo kod matičnih preduzeća. Kod ostalih preduzeća, preduzeća koja u svom sastavu nemaju zavisna preduzeća, segment organizacione transparentnosti nije uziman u obzir niti ocjenjivan. Imajući u vidu strukturu analiziranih javnih preduzeća u okviru uzorka, organizaciona transparentnost je ocjenjivana kod sljedećih matičnih preduzeća:

- ▶ Energoinvest d.d. Sarajevo,
- ▶ JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d.,
- ▶ MH Elektroprivreda Republike Srpske,
- ▶ KJKP “Sarajevogas” d.o.o. Sarajevo,
- ▶ KJKP za proizvodnju i distribuciju toplote “Toplane -Sarajevo” d.o.o. Sarajevo i
- ▶ Rudnik soli “Tuzla” d.d. Tuzla.

Kada govorimo o organizacionoj transparentnosti, najbolji rezultat je zabilježila Elektroprivreda Bosne i Hercegovine sa rezultatom od 56,25%. Istovremeno, KJKP “Sarajevogas” d.o.o. Sarajevo je ostvarilo rezultat od 37,5%. Ostala četiri analizirana matična preduzeća nisu zabilježila niti jednu praksu koja bi bila pozitivno ocijenjena u okviru organizacione transparentnosti te je rezultat kod njih 0.

Ovdje je značajno naglasiti razliku u praksi pojedinih matičnih preduzeća (npr. Elektroprivreda Republike Srpske) koja jako malo informacija pružaju o svojim zavisnim preduzećima, ostavljajući praksu izvještavanja na obavezu datim zavisnim preduzećima.

PODACI O FUNKCIONISANJU I REZULTATIMA POSLOVANJA (PFRP)

Objavljivanje ključnih finansijskih podataka i rezultata poslovanja pruža građanima, drugim poslovnim subjektima i zainteresovanoj javnosti priliku da razumiju aktivnosti određenog preduzeća u zemlji i/ili inostranstvu. Stoga je od ključnog značaja da se ovi podaci stave na uvid javnosti, naročito kao dio antikorupcionih napora u okviru određenog preduzeća. Treba napomenuti da je obaveza u okviru ovog segmenta koji tretira metodologija ovog istraživanja najdalje otišla kada govorimo o kodifikaciji u okviru zakonodavstva. Tako se entitetskim zakonima o javnim preduzećima ili državnim zakonom o javnim nabavkama navodi potreba za objavljivanjem određenih podataka od strane državnog, odnosno javnog preduzeća.

Kada posmatramo ovaj segment u okviru transparentnosti u korporativnom izvještavanju kod državnih preduzeća u BiH, evidentno je da je postojeći zakonski i podzakonski okvir ostavio "traga" na prakse kada su u pitanju podaci o funkcionisanju poslovnih subjekata i rezultata poslovanja.

Najuređenija oblast u okviru ovog segmenta odnosi se na oblast transparentnosti javnih nabavki gdje je propisana zakonska obaveza godišnjeg planiranja javnih nabavki, te transparentnost u objavljivanju postupaka javnih nabavki (uključujući i postupke koje nije obavezno objavljivati po zakonu), vidljiva kod najvećeg broja analiziranih državnih preduzeća.

Čak deset preduzeća je u ovoj oblasti ostvarilo rezultat od 85,71%, odnosno ova preduzeća objavljuju podatke o svojim prihodima/prodaji, objavljuju podatke o kapitalnim troškovima/investicijama, objavljuju podatke o profitu prije oporezivanja kao i podatke o eventualnim gubicima, dok su im javne nabavke transparentno postavljene. To su preduzeća:

▶ **KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo,**

- ▶ **KP "Budućnost" a.d. Laktaši,**
- ▶ **KP "Komunalac" a.d. Bijeljina,**
- ▶ **KP "Vodovod" a.d. Prnjavor,**
- ▶ **JKP "Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Tuzla,**
- ▶ **Željeznice Republike Srpske d.d. Doboj,**
- ▶ **JP "Putevi Brčko",**
- ▶ **JPŠ "Šume Republike Srpske" a.d,**
- ▶ **JP "Šume Tuzlanskog kantona" d.d. Kladanj,**
- ▶ **KJKP "Tržnice-Pijace" d.o.o. Sarajevo,**

Uprkos dobrim rezultatima i kod ovih preduzeća je identifikovana loša praksa koja se odnosi na neobjavljivanje podataka o izdvajanjima/doprinosu zajednici.

U nastavku je prezentovan primjer dobre prakse izvještavanja o izdvajanjima/doprinosu zajednici.

BH Telecom u podršci zajednici

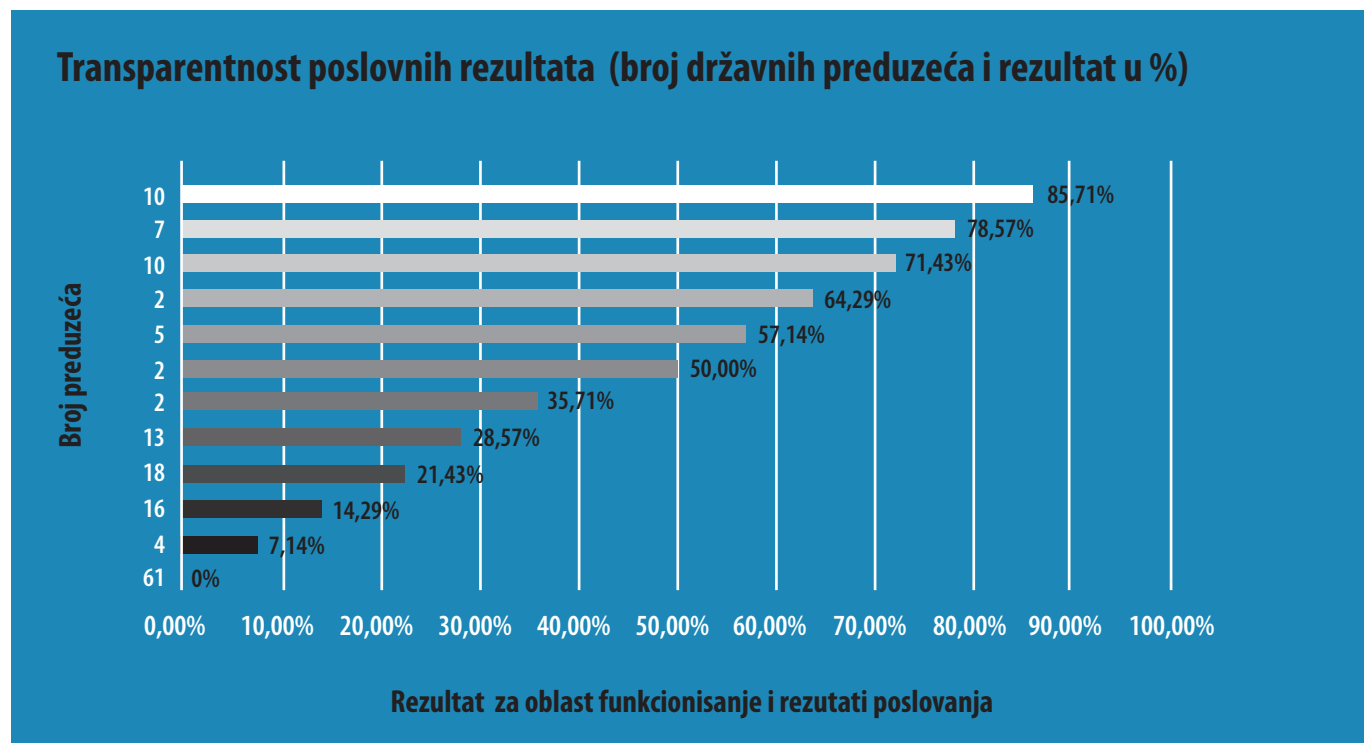
Društveno odgovorno poslovanje čini sastavni dio poslovne prakse kompanije BH Telecom i dokazuje se svakodnevno putem različitih aktivnosti kao što su donacije neprofitnim organizacijama, podržavanje sportskih, kulturnih, humanitarnih manifestacija putem sponzorskih angažmana, te stalnim ulaganjem u obrazovanje i brojne druge projekte koji su značajni za razvoj bh. društva. Ono što ovu kompaniju izdvaja od većine odnosi se na objavljivanje odluka Nadzornog odbora o dodjeli donacija pravnim licima na svojoj web stranici sa detaljnim informacijama o nazivu pravnog lica, mjesta iz kog dolazi, naziva projekta i vrijednosti. Istovremeno, na web sajtu se nalaze i informacije o tome kako BH Telecom vidi svoju ulogu kroz strategiju korporativne filantropije, predstavljene su fokus-oblasti u koje BH Telecom ulaže sredstva, kao i ciljne grupe. Navedeno je na koji način je BH Telecom spreman da pruži podršku programima i projektima, kao i na koji način je moguće prijaviti se za podršku.

Na kraju, treba istaći i činjenicu da čak kod 61 državnog preduzeća nije bilo moguće pronaći osnovne podatke na njihovoj web stranici u vezi funkcionisanja i poslovanja za posljednjih par godina. To je svakako zabrinjavajuće, posebno sa stanovišta obaveza koje nameću zakonski i podzakonski

propisi (entitetski zakoni o privrednim društvima, entitetski zakoni o javnim preduzećima, entitetske uredbe o transparentnosti finansijskih odnosa, i tako dalje).

Rezultati transparentnosti poslovanja i funkcionisanja za svih 150 državnih preduzeća su vidljivi i na grafikonu dole.

Grafikon 2 – Transparentnost rezultata poslovanja

**INDEKS I RANG LISTA
TRANSPARENTNOSTI
KORPORATIVNOG
IZVJEŠTAVANJA DRŽAVNIH
PREDUZEĆA U BIH**

Na osnovu provedenog istraživanja, vidljivo je da **60 od 150 državnih preduzeća bilježi indeks vrijednosti 0, odnosno da u potpunosti izostaje transparentnost u njihovom korporativnom izvještavanju.** Ovaj podatak ukazuje na lošu praksu i činjenicu da se kod navedenih subjekata ne koriste antikorupcioni mehanizmi niti su

kodifikovani i implementirani antikorupcioni programi i politike, da se javne nabavke ne provode transparentno, niti da generalna javnost i društvo raspolažu sa informacijama o poslovanju takvih privrednih subjekata. To svakako dalje ima implikacije na stepen (ne)odgovornosti upravljačkih struktura i vjerovatnoću pojave određenih koruptivnih praksi.

Tabela 2 – 15 najbolje ocijenjenih državnih preduzeća prema Indeksu korporativnog izvještavanja⁹

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
1	ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o.	6,62	53,85%		78,57%
2	BH Telecom	5,93	61,54%		57,14%
3	MH ERS ZP „Elektro Doboј“ a.d. Doboј	5,27	26,92%		78,57%
4	JP „Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine“ d.o.o. Mostar	6,62	53,85%		78,57%
5	KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo	4,36	7,69%	37,50%	85,71%
6	JKP „Saobraćaj i komunikacije - Tuzla“ d.o.o. Tuzla	4,34	15,38%		71,43%
7	KP „Budućnost“ a.d. Laktaši	4,29	0,00%		85,71%
8	KP „Komunalac“ a.d. Bijeljina	4,29	0,00%		85,71%
9	KP „Vodovod“ a.d. Prnjavor	4,29	0,00%		85,71%
10	JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tuzla	4,29	0,00%		85,71%
11	Željeznice Rpublike Srpske d.d. Doboј	4,29	0,00%		85,71%
12	JP „Putevi Brčko“	4,29	0,00%		85,71%
13	JPŠ „Šume Republike Srpske“ a.d.	4,29	0,00%		85,71%
14	JP „Šume Tuzlanskog kantona“ d.d. Kladanj	4,29	0,00%		85,71%
15	KJKP „Tržnice-Pijace“ d.o.o. Sarajevo	4,29	0,00%		85,71%

⁹ Za rezultate svih 150 preduzeća vidjeti Rang listu svih analiziranih državnih preduzeća o transparentnosti korporativnog izvještavanja u BiH koja se nalazi u prilogu ovog dokumenta.

Provedenom analizom, jako je teško utvrditi neke posebne obrasce, imajući u vidu da se bolja praksa transparentnosti u izvještavanju može naći i kod malih, ali i velikih, državnih preduzeća, bez obzira na entitet, odnosno kanton iz koga preduzeće potiče. Prema analizi najviše indeksnih poena (6,62) pripalo je preduzeću ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o., zatim BH Telecom sa 5,93 i MH ERS ZP „Elektro Doboј“ a.d. Doboј sa 5,28 indeksnih poena.

Zašto je ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o. prvorangirano preduzeće?

Polazeći od opredjeljenja preduzeća ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o. Bosanska krupa za borbu protiv korupcije, te strateškog okvira definisanog kroz zaključke Vlade FBiH iz 2006. godine¹⁰ i državnu Strategiju za borbu protiv korupcije 2009 - 2014. iz 2009. godine, evidentni su pozitivni rezultati sa stanovišta transparentnosti u upravljanju i raspolaganju navedenim preduzećem. Tako je Nadzorni odbor ovog preduzeća, Odlukom broj 011-7-10/14 od 27.02.2014. godine na svojoj 20. redovnoj sjednici usvojio Antikorupcioni program kao zvaničnu politiku ovog državnog preduzeća sa sveobuhvatnim mjerama za sprečavanje korupcije, unapređenje profesionalnog i etičkog ponašanja radnika, povećanje zadovoljstva radnika, povećanje zadovoljstva klijenata te povećanje društveno odgovornog poslovanja. Na osnovu Antikorupcionog programa sačinjen je Akcioni plan trajnih i povremenih (dodatnih) mjera i aktivnosti koje ovo preduzeće provodi s ciljem jačanja svog antikorupcionog djelovanja i jačanja antikorupcionog svijesti među zaposlenicima. Da bi se unaprijedila transparentnost, ali i odgovornost ovog preduzeća vidljivi su sljedeći iskoraci:

1. Na web stranici ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o. nakon usvajanja od strane Nadzornog

odbora, objavljen je kompletan Antikorupcioni program i Akcioni plan za provedbu mjera sa tačno definisanim zaduženjima pojedinih osoba i datumima implementacije;

2. Objavljena je posebna kategorija pod nazivom “SERVIS GRAĐANA” u kojem je detaljno objašnjeno šta nude građanima, kako prijaviti nepravilnost, kako podnijeti pritužbu na rad zaposlenih, kako pristupiti potrebnim informacijama, e-mail i brojevi telefona zaduženih osoba za kontakt sa građanima, i slično;

3. Urađene i objavljene: Procedure rada osobe za nepravilnosti, Procedure rada povjerenika za etiku, Procedure rada referenta za informisanje, u kojima su detaljno obrazložene radnje kako zaprimiti prijavu, evidentirati, postupiti po prijavama i izvijestiti podnosioca nakon provedenog postupka;

4. Sačinjen Indeks registar i Katalog informacija koje su dostupne javnosti preko web stranice;

5. Sačinjen Vodič za pristup informacijama, objavljeni obrasci za prijave nepravilnosti, obrasci za pitanja predstavnika medija;

6. Urađen Etički kodeks, Pravilnik o tajnosti, Odluka o radnim mjestima koja su visokorizična za korupciju, utvrđena vizija, misija i opšti i posebni ciljevi za trogodišnje poslovanje;

7. Sačinjen Plan obuke kadrova za period 2015-2017. godine u okviru kojeg je planirana edukacija za antikoruptivne aktivnosti;

8. Održana interna edukacija za oblast antikorupcionih aktivnosti na sljedeće teme: Antikorupcioni program, Procedure rada osobe za nepravilnosti, Prezentacija Etičkog kodeksa, Procedure rada povjerenika za etiku, Procedure rada referenta za informisanje te Uloga interne revizije u otkrivanju i sprečavanju prevara;

9. Sačinjen Strateški plan Odjeljenja interne revizije za trogodišnje razdoblje kao i nova Povelja o radu ovog odjeljenja.

¹⁰ Vlada Federacije BiH na svojoj 146. sjednici održanoj 23.03.2006. godine donijela je Zaključak kojim usvaja “Akcioni plan za suzbijanje nezakonitih aktivnosti u sektoru šumarstva i drvne industrije u Federaciji BiH”, a koji je donijelo Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

U visoko politizovanom kontekstu, kao što je slučaj u BiH, politički imenovani članovi nadzornih odbora i izvršni direktori jedino polažu račune rukovodstvima partija koje su ih nominovale za ove pozicije. Iz ovoga nužno slijedi da jedino jasno izražena politička volja i jasna poruka predstavnicima političkih stranaka angažovanim u državnim preduzećima od strane partijskih rukovodstava, može da rezultira punom primjenom pravila o javnosti poslovanja u državnim preduzećima i efikasno i transparentno sprovođenje antikorupcionih programa. Jednako tako, potrebna je politička volja i za promjenu stava rukovodstava državnih preduzeća u pogledu proaktivnog objavljivanja informacija, čime bi se ostvarila ušteda kako u vremenu, tako i u novcu. U suprotnom, deklarativna posvećenost transparentnosti rada, bez efektivne primjene, potkopava kredibilitet i umanjuje povjerenje javnosti.

S obzirom na to da su preduzeća u državnom vlasništvu osnovana kako bi obezbijedila najvažniju infrastrukturu, usluge ili proizvode neophodne za funkcionisanje i razvoj društva, loše ili pogrešno upravljanje ovim preduzećima može ozbiljno da ugrozi njegov razvoj. Otuda državna preduzeća treba neprekidno da budu predmet javnog nadzora. Usvajanje i sprovođenje pravila transparentnosti kao jednog od osnovnih principa djelovanja je neophodno kako bi se vlada držala odgovornom za rukovođenje preduzećima u državnom vlasništvu. Na jednoj strani, javnost praktičnih politika, ciljeva utvrđenih od strane javnih preduzeća i podataka o ekonomskom uspjehu, omogućavaju uspostavljanje političke odgovornosti za rezultate poslovanja. Na drugoj strani, javnost omogućava uspostavljanje osnove za kontrolu zakonitosti poslovanja i svrsishodnosti donijetih odluka u javnim preduzećima od strane medija i javnosti. Transparentnost, takođe, sužava prostor za zloupotrebe i neregularnosti koje nastaju kao posljedica asimetričnosti informacija.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Kada je riječ o unapređenju stanja transparentnosti korporativnog izvještavanja u državnim preduzećima, vidljivo je da se najviše aktivnosti treba poduzeti u segmentu implementacije i transparentnosti antikorupcionih programa koji se provode u okviru državnih preduzeća. Iako se već skoro 10 godina na agendi vladinih antikorupcionih politika nalaze pitanja unapređenja transparentnosti i odgovornosti državnih preduzeća, provedena analiza ukazuje da su ostvareni rezultati i dalje beznačajni. Podatak da skoro 2/5 analiziranih preduzeća (njih 60) ne objavljuje dokaze o provedenim antikorupcionim programima i ne objavljuje rezultate poslovanja je svakako poražavajući, imajući u vidu da zakonski okvir dijelom nameće određene obaveze u tim oblastima.

Zakonima o javnim preduzećima¹¹ je definisano da preduzeća koja imaju status javnog preduzeća moraju da se pridržavaju određenih principa poslovanja (transparentnost kao ključni princip i transparentnost finansijskih odnosa što bi trebalo odgovarajućom uredbom o transparentnosti biti posebno uređeno u svakom od entiteta). Istovremeno, uredbe o transparentnosti finansijskih odnosa u oba entiteta, usvojene na osnovu obaveze iz zakona o javnim preduzećima u oba entiteta, su uredile:

- ▶ Informacije na koje se posebno odnosi obaveza transparentnosti,
- ▶ Obaveze državnih preduzeća da u traženom obimu informacije čine dostupnim,
- ▶ Obavezu državnih preduzeća iz proizvodnog sektora da na godišnjem nivou objavljuju propisane informacije,
- ▶ Uslove pod kojim državna preduzeća iz proizvodnog sektora, kao i druga javna preduzeća, nisu u obavezi objavljivati propisane informacije.

Stoga je bitno istaći da su oba zakona definisala da su javna preduzeća (čl. 2.) dužna informacije o svojoj finansijskoj

i organizacionoj strukturi učiniti dostupnim javnosti posredstvom internet stranice preduzeća ili na drugi adekvatan način. Međutim, veliki broj analiziranih državnih preduzeća uopšte nema web stranice ili ako ih ima iste nisu ažurirane i ne sadrže sve informacije od javnog značaja.

I dok nije jasno u kojoj mjeri proces pridruživanja Evropskoj uniji ima uticaj na stepen transparentnosti i odgovornosti javnih preduzeća te aspekt korporativnog upravljanja u okviru tih subjekata, vidljivo je da se najznačajnije smjernice za javna, odnosno državna preduzeća mogu pronaći u okviru pravila koje definiše OECD.¹² Smjernice, na primjer, predlažu da državna preduzeća treba da poštuju visoke standarde transparentnosti u skladu sa OECD principima korporativnog upravljanja. Tako se navodi da:

- ▶ Koordinaciono ili vlasničko tijelo trebalo bi da sačini konzistentan i zbirni način izvještavanja o državnim preduzećima i da godišnje objavljuje zbirni izvještaj o državnim preduzećima;
- ▶ Državna preduzeća treba da razviju i ustanove efikasne procedure interne revizije i uspostave funkciju interne revizije koju nadgleda odbor i koja njemu odgovara neposredno i odboru za reviziju ili ekvivalentnom organu kompanije;
- ▶ Državna preduzeća, naročito velika, treba da podliježu godišnjoj neovisnoj vanjskoj reviziji baziranoj na međunarodnim standardima. Postojanje posebnih procedura državne kontrole nije zamjena za neovisnu vanjsku reviziju;
- ▶ Državna preduzeća treba da podliježu istim visokokvalitetnim standardima računovodstva i revizije kao i kompanije kotirane na berzi. Velika ili kotirana državna preduzeća trebalo bi da objavljuju finansijske i nefinansijske informacije u skladu sa visokokvalitetnim međunarodno

¹¹ Službeni glasnik Republike Srpske broj 75/04; 78/11 i Sl. novine FBiH br. 8/05;81/08;22/09;109/12

¹² OECD smjernice za korporativno upravljanje u državnim preduzećima, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), 2008

- priznatim standardima;
- ▶ Državna preduzeća treba da objave bitne informacije o svim pitanjima opisanim u OECD principima korporativnog upravljanja i dodatno da se fokusiraju na područja značajna za državu kao vlasnika i opštu javnost. Primjeri takvih informacija uključuju:
 1. Jasnu izjavu za javnost o ciljevima kompanije i njihovom ispunjavanju;
 2. Vlasničku i glasačku strukturu kompanije;
 3. Sve značajne faktore rizika i mjere preduzete za upravljanje rizikom;
 4. Svaku finansijsku pomoć, uključujući garancije primljene od države i obaveze preuzete u ime državnog preduzeća;
 5. Sve značajne transakcije sa povezanim tijelima.

Ukoliko se pravilno primijene, ove i ostale preporučene reforme mogle bi dugoročno osigurati da se nad državnim vlasništvom upravlja na profesionalan i odgovoran način, te da država igra pozitivnu ulogu u unapređenju korporativnog upravljanja u svim sektorima.

Imajući u vidu provedeno istraživanje i dobijene rezultate, te navedene smjernice OECD-a, u cilju unapređenja transparentnosti u korporativnom izvještavanju potrebno je:

- ▶ Izvršiti „popis“ i ažurirati registre državnih preduzeća na entitetskim nivoima;
- ▶ Zadužiti postojeće (ili nove) institucije da kreiraju, održavaju i upravljaju registrima državnih preduzeća (kao i druge državne imovine);
- ▶ Na bazi registara, utvrditi postojeće stanje transparentnosti u korporativnom izvještavanju, polazeći od informacija o postojanju web stranica preduzeća pa do detaljnih i ažurnih finansijskih

- ▶ podataka i izvještaja;
- ▶ Obezbijediti sredstva za unapređenje stanja korporativnog izvještavanja u državnim preduzećima;
- ▶ Kreirati programe obuke za predstavnike državnih preduzeća u vezi sa strukturom i sadržinom antikorupcionih politika i programa, te načinom primjene postojećih antikorupcionih mehanizama (planovi integriteta, etički kodeksi, kanali za „zviždače“, sistemi javnih nabavki, i tako dalje);
- ▶ Implementirati programe obuke za predstavnike državnih preduzeća;
- ▶ Na svake dvije godine provoditi nove procjene stanja transparentnosti korporativnog izvještavanja prema definisanoj metodologiji.

.....

**PRILOG: RANG LISTA
TRANSPARENTNOST
KORPORATIVNOG IZVJEŠTAVANJA
DRŽAVNIH PREDUZEĆA U BIH**

.....

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
1	ŠPD „Unsko-sanske šume“ d.o.o.	6,62	53,85%		78,57%
2	BH Telecom	5,93	61,54%		57,14%
3	MH ERS ZP „Elektro Doboј“ a.d. Doboј	5,27	26,92%		78,57%
4	JP „Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine“ d.o.o. Mostar	6,62	53,85%		78,57%
5	KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo	4,36	7,69%	37,50%	85,71%
6	JKP „Saobraćaj i komunikacije - Tuzla“ d.o.o. Tuzla	4,34	15,38%		71,43%
7	KP „Budućnost“ a.d. Laktaši	4,29	0,00%		85,71%
8	KP „Komunalac“ a.d. Bijeljina	4,29	0,00%		85,71%
9	KP „Vodovod“ a.d. Prnjavor	4,29	0,00%		85,71%
10	JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tuzla	4,29	0,00%		85,71%
11	Željeznice Rpublike Srpske d.d. Doboј	4,29	0,00%		85,71%
12	JP „Putevi Brčko“	4,29	0,00%		85,71%
13	JPŠ „Šume Republike Srpske“ a.d.	4,29	0,00%		85,71%
14	JP „Šume Tuzlanskog kantona“ d.d. Kladanj	4,29	0,00%		85,71%
15	KJKP „Tržnice-Pijace“ d.o.o. Sarajevo	4,29	0,00%		85,71%
16	JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d.	4,27	7,69%	56,25%	64,29%
17	JKP „Komrad“ d.o.o. Bihać	3,96	7,69%		71,43%
18	PKD „RAD“ a.d. Teslić	3,93	0,00%		78,57%
19	JP za vodoprivrednu djelatnost „Spreča“ d.d. Tuzla	3,93	0,00%		78,57%
20	RMU „Banovići“ d.d. Banovići	3,93	0,00%		78,57%
21	JP „Komunalno Brčko“ d.o.o. Brčko distrikt BiH	3,93	0,00%		78,57%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
22	AD "Toplana" Prijedor	3,57	0,00%		71,43%
23	"Toplana" a.d. Banja Luka	3,57	0,00%		71,43%
24	JP "EKO-DEP" d.o.o. Bijeljina	3,57	0,00%		71,43%
25	JKP "Komunalac" d.o.o. Tuzla	3,57	0,00%		71,43%
26	Preduzeće za poštanski saobraćaj Republike Srpske a.d. Banja Luka - "Pošte Srpske"	3,57	0,00%		71,43%
27	Televizija FBiH	3,57	0,00%		71,43%
28	JP "Autoputevi RS" d.o.o. Banja Luka	3,57	0,00%		71,43%
29	JP „Ceste Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo	3,57	0,00%		71,43%
30	JP „DEP-OT“ d.o.o. Banja Luka	3,21	0,00%		64,29%
31	KP "Bobas" a.d. Kotor Varoš	2,86	0,00%		57,14%
32	JKP "Radnik" d.o.o. Zavidovići	2,86	0,00%		57,14%
33	MH ERS ZP „Hidroelektrane na Drini“ a.d. Višegrad	2,86	0,00%		57,14%
34	Elektroprenos - Elektroprijenos BiH a.d. Banja Luka	2,86	0,00%		57,14%
35	Javno preduzeće za proizvodnju i promet toplotne energije "Toplana" d.d. Tešanj	2,64	38,46%		14,29%
36	Službeni list BiH	2,64	38,46%		14,29%
37	"Vodovod" a.d. Kozarska Dubica	2,50	0,00%		50,00%
38	JP "Komunalno" d.o.o. Žepče	2,50	0,00%		50,00%
39	KJP za gospodarenje državnim šumama "Sarajevo-šume" d.o.o. Sarajevo	2,20	15,38%		28,57%
40	BH-Gas d.o.o.	1,84	15,38%		21,43%
41	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, ZD RMU „Kakanj“ d.o.o.	1,84	15,38%		21,43%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
42	Lutrija BiH, Sarajevo	1,79	0,00%		35,71%
43	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo ZD Rudnici „Kreka“ d.o.o	1,46	7,69%		21,43%
44	“Vodovod” a.d. Banja Luka	1,43	0,00%		28,57%
45	JP “RAD” dioničko društvo Tešanj	1,43	0,00%		28,57%
46	KJKP za sahrane i upravljanje grobljem “Pokop” d.o.o. Sarajevo	1,43	0,00%		28,57%
47	JP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Zenica	1,43	0,00%		28,57%
48	KJKP “Rad” d.o.o. Sarajevo	1,43	0,00%		28,57%
49	JP Radio Televizija Republike Srpske	1,43	0,00%		28,57%
50	JP „Putevi Republike Srpske“ Banja Luka	1,43	0,00%		28,57%
51	Elektroprivreda HZ HB	1,43	0,00%		28,57%
52	ŠPD “Srednjobosanske šume” d.o.o. Donji Vakuf	1,43	0,00%		28,57%
53	KJP “Poljoprivredno dobro Butmir” d.o.o. Sarajevo - Ilidža	1,43	0,00%		28,57%
54	KJP ZOI`84 OCS d.o.o. Sarajevo	1,43	0,00%		28,57%
55	KJP Centar „Skenderija“ Sarajevo	1,43	0,00%		28,57%
56	Elektroprivreda Republike Srpske	1,19	0,00%	0,00%	35,71%
57	JKP „Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Velika Kladuša	1,10	7,69%		14,29%
58	KJKP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo	1,10	7,69%		14,29%
59	JKP “Pannonica” d.o.o. Tuzla za sportsko- rekreativne aktivnosti Tuzla	1,07	0,00%		21,43%
60	“Gradska toplana” a.d. Doboj	1,07	0,00%		21,43%
61	“Komunalne usluge” a.d. Prijedor	1,07	0,00%		21,43%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
62	KP "KOMUS" a.d. Novi Grad	1,07	0,00%		21,43%
63	Hrvatske telekomunikacije d.d. Mostar	1,07	0,00%		21,43%
64	JP Međunarodna zračna luka - aerodrom Mostar d.o.o.	1,07	0,00%		21,43%
65	JP Šumarstvo „Prenj“ d.d. Konjic	1,07	0,00%		21,43%
66	MH ERS ZP Elektrodistribucija a.d. PALE	1,07	0,00%		21,43%
67	MH ERS - ZP Elektrokrajina a.d. Banja Luka	1,07	0,00%		21,43%
68	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, ZD RMU „Zenica“ d.o.o.	1,07	0,00%		21,43%
69	JP Deponija d.o.o. Mostar	1,07	0,00%		21,43%
70	JP „Bosansko-podrinjske šume“ d.o.o. Goražde	1,07	0,00%		21,43%
71	JP ŠPD Zeničko-dobojskog kantona d.o.o. Zavidovići	1,07	0,00%		21,43%
72	JP Šumarstvo „Prenj“ d.d. Konjic	1,07	0,00%		21,43%
73	Operator-Terminali FBiH d.o.o.	1,07	0,00%		21,43%
74	„VIK“ a.d. Istočno Sarajevo	0,71	0,00%		14,29%
75	MH ERS ZP Elektrokrajina Banja Luka	0,71	0,00%		14,29%
76	KP "Park" a.d. Mrkonjić Grad	0,71	0,00%		14,29%
77	Željeznice Federacije Bosne i Hercegovine	0,71	0,00%		14,29%
78	Hrvatska pošta d.o.o. Mostar	0,71	0,00%		14,29%
79	JP Međunarodni aerodrom "Sarajevo" d.o.o. Sarajevo	0,71	0,00%		14,29%
80	JP Međunarodni aerodrom Tuzla	0,71	0,00%		14,29%
81	BHRT	0,71	0,00%		14,29%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
82	JP Radio -Televizija d.o.o. Bihać	0,71	0,00%		14,29%
83	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, ZD RU „Gračanica“ d.o.o.	0,71	0,00%		14,29%
84	JP „Direkcija za izgradnju i razvoj grada“ d.o.o. Bijeljina	0,71	0,00%		14,29%
85	KJKP za proizvodnju i distribuciju toplote “Toplane -Sarajevo” d.o.o. Sarajevo	0,48	0,00%	0,00%	14,29%
86	JP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Široki Brijeg	0,38	7,69%		0,00%
87	KP “Vodovod” a.d. Srbac	0,36	0,00%		7,14%
88	JP za proizvodnju i distribuciju toplotne energije “Grijanje” d.o.o. Kakanj	0,36	0,00%		7,14%
89	JP Komunalno Mostar	0,36	0,00%		7,14%
90	JP BH Pošta - Sarajevo	0,36	0,00%		7,14%
91	KJKP Gras Sarajevo	0,00	0,00%		0,00%
92	AD “Kompred” Ugljevik	0,00	0,00%		0,00%
93	KP “Vodovod i kanalizacija” a.d. Šamac	0,00	0,00%		0,00%
94	KP “Komunalac” a.d. Višegrad	0,00	0,00%		0,00%
95	„Toplane – INS“ a.d. Istočno Sarajevo	0,00	0,00%		0,00%
96	KP “Gradske toplane” a.d. Pale	0,00	0,00%		0,00%
97	JP “Vodovod i kanalizacija” a.d. Pale	0,00	0,00%		0,00%
98	JP “Komrad” a.d. Rogatica	0,00	0,00%		0,00%
99	“Vodovod” a.d. Prijedor	0,00	0,00%		0,00%
100	“Komunalac” AD Kozarska Dubica	0,00	0,00%		0,00%
101	KP “Vodovod i kanalizacija” a.d. Novi Grad	0,00	0,00%		0,00%
102	KP “Komunalno” a.d. Kostajnica	0,00	0,00%		0,00%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
103	JP "Gradsko groblje" Banja Luka	0,00	0,00%		0,00%
104	KP "Toplana" a.d. Gradiška	0,00	0,00%		0,00%
105	KP "Gradska čistoća" a.d. Gradiška	0,00	0,00%		0,00%
106	KP "Vodovod" a.d. Gradiška	0,00	0,00%		0,00%
107	KP "PARK" a.d. Prnjavor	0,00	0,00%		0,00%
108	KP "Komunalac -Teslić" a.d. Teslić	0,00	0,00%		0,00%
109	JP za komunalnu hidrotehniku "Vodovod" a.d. Trebinje	0,00	0,00%		0,00%
110	JP "Vodovod" a.d. Nevesinje	0,00	0,00%		0,00%
111	PViK "Izvor" a.d. Foča	0,00	0,00%		0,00%
112	KP "Komunalac" a.d. Foča	0,00	0,00%		0,00%
113	JP "Gradska toplana,, d.o.o. Bijeljina	0,00	0,00%		0,00%
114	JP „AQUANA“ vodeni park d.o.o. Banja Luka	0,00	0,00%		0,00%
115	JP "9. Septembar" d.d. Srebrenik	0,00	0,00%		0,00%
116	JKP "Komunalno" d.d. Živinice	0,00	0,00%		0,00%
117	JKP d.o.o. Vareš	0,00	0,00%		0,00%
118	JKUP "Komunalije" d.o.o. Velika Kladuša	0,00	0,00%		0,00%
119	JKP "Visoko" d.o.o. Visoko	0,00	0,00%		0,00%
120	JP za proizvodnju i distribuciju toplote "Grijanje" d.o.o. Zenica	0,00	0,00%		0,00%
121	KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo	0,00	0,00%		0,00%
122	Preduzeće za usluge u vazdušnom saobraćaju „Aerodromi Republike Srpske“ a.d. Banja Luka	0,00	0,00%		0,00%
123	JKP "Vitkom" Vitez	0,00	0,00%		0,00%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
124	JKP "Trnovo" d.o.o. Trnovo	0,00	0,00%		0,00%
125	„Centralno grijanje“ d.d. Tuzla	0,00	0,00%		0,00%
126	JKP „Zenicatrans – prevoz putnika“ d.d. Zenica	0,00	0,00%		0,00%
127	JP Radio -Televizija d.o.o. Tuzla	0,00	0,00%		0,00%
128	KJKP GRAS Sarajevo	0,00	0,00%		0,00%
129	Regionalna deponija Mošćanica d.o.o. Zenica	0,00	0,00%		0,00%
130	ZP „RiTE Gacko“ a.d. Gacko	0,00	0,00%		0,00%
131	AD „Gas promet“ Istočno Sarajevo - Pale	0,00	0,00%		0,00%
132	MH ERS ZP HEV a.d. Mrkonjić Grad	0,00	0,00%		0,00%
133	MH Elektroprivreda RS, Zavisno preduzeće "Elektro-Hercegovina" a.d.	0,00	0,00%		0,00%
134	MH ERS ZP "Hidroelektrane na Trebišnjici" a.d. Trebinje	0,00	0,00%		0,00%
135	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, Rudnik mrkog uglja „Đurđevik“ d.o.o. Đurđevik	0,00	0,00%		0,00%
136	RMU „Breza“ d.o.o. Breza	0,00	0,00%		0,00%
137	JP „Luka Brčko“ d.o.o.	0,00	0,00%		0,00%
138	Termoelektrana Kakanj	0,00	0,00%		0,00%
139	Termoelektrana Tuzla	0,00	0,00%		0,00%
140	JP Elektroprivreda BiH Sarajevo ZD RMU "ABID LOLIĆ" d.o.o. Travnik - Bila	0,00	0,00%		0,00%
141	JP ŠPD "Šume Hercegovačko-neretvanske" d.o.o. Mostar	0,00	0,00%		0,00%
142	Sarajevoputevi d.d. Sarajevo	0,00	0,00%		0,00%
143	ŠPD „Županije Zapadnohercegovačke“ d.o.o. Posušje	0,00	0,00%		0,00%

R.rb.	Državno preduzeće	Index	IAKP	OT	PFRP
145	„Vodovod“ društvo za vodovod i kanalizaciju d.o.o. Mostar	0,00	0,00%	0,00%	0,00%
146	Lutrija Republike Srpske a.d. Banja Luka	0,00	0,00%		0,00%
147	JP „Slobodna zona“ d.o.o. Šamac	0,00	0,00%		0,00%
148	JP „Tržnica“ Zenica	0,00	0,00%		0,00%
149	HPK a.d. Kozarska Dubica	0,00	0,00%		0,00%
150	Rudnik soli „Tuzla“ d.d. Tuzla	0,00	0,00%	0,00%	0,00%

© Transparency International Bosna i Hercegovina

BANJA LUKA
Gajeva 2
78000 Banja Luka

SARAJEVO
Mula Mustafe Bašeskije 9/1
71000 Sarajevo
www.ti-bih.org

